

Aktstycket

Medlemsblad från ArkivCentrum Örebro län

ArkivCentrum
Örebro län

**Verksamhetsberättelse
2022**

Verksamhetsberättelse för ArkivCentrum Örebro län 2022

Styrelsen avger härmed verksamhetsberättelse för föreningens femtiofjärde verksamhetsår.

Kulturarvsinstitutionen ArkivCentrum Örebro län är en ideell förening med uppdrag att bevara och tillgängliggöra källorna till den enskilda sektorns historia i Örebro län, det vill säga föreningarnas, företagens, gårdarnas och de enskilda människornas historia. Dessutom ska arkivet ge råd och service i arkivfrågor och vara ett nav för den lokalhistoriska verksamheten i länet.

På ArkivCentrum finns länets bergshanterings historia och även källorna som skildrar Örebro som sko- och kexstad, allt detta tillsammans med många fler, både nedlagda och nu verksamma företagsarkiv. Sammanlagt finns arkiv från 840 företag från 1500-talet och framåt utgörande 3 163 hyllmeter.

På arkivet finns handlingarna som visar folkrörelsernas framväxt i länet och dess inverkan på samhällets utveckling. Samtliga riksdagspartier, sånär som på ett, har handlingar från sina regionala och lokala organisationer på ArkivCentrum. Dessutom förvaras

arkiv från idrottsföreningar, kulturföreningar, frikyrkoförsamlingar och många fler, sammanlagt 5 242 föreningar samlade på 2 499 hyllmeter.

På arkivet förvaras 365 övriga arkiv, stiftelser och personarkiv, totalt 222 hyllmeter.

20 riksorganisationer är medlemmar och ännu fler, nu nedlagda, riksorganisationers material förvaras på ArkivCentrum Örebro län.

Sammanlagt är ArkivCentrum Örebro län en minnesbank för 6 447 arkivbildare omfattande 5 884 hyllmeter handlingar. Dessutom tillkommer en unik samling av fler än 2 300 minnesberättelser och intervjuer och en stor mängd fotografier och filmer.

Organisation

ArkivCentrum Örebro län bildades den 1 januari 2007 genom en sammanslagning av de båda arkivorganisationerna Folkrörelsernas arkiv i Örebro län och Örebro läns Företagsarkiv. Men institutionens historia startar med Folkrörelsearkivets bildande 1969 följt av Företagsarkivets 1977.

Arkivet är medlem i Arbetarnas kulturhistoriska sällskap, Föreningen Bergslagsarkiv, Föreningen Enskilda arkiv i Mellansverige (FEAM), Föreningen för arkiv- och informationsförvaltning – FAI, Föreningen Sveriges Länsarkivarier (FSLA), Handelskammaren Mälardalen, HandikappHistoriska föreningen, Historielärarnas förening, Arbetsgivarorganisationen Fremia, Pro Memoria – Föreningen Riksarkivets vänner, Svenska Arkivförbundet, Svenska Historiska föreningen samt Örebro läns idrottshistoriska sällskap. Arkivet är sedan den 1 januari 1999 kansli åt Näringslivets arkivråd.

Årsmötet 2022

Tack vare att pandemirestriktionerna hade upphört tidigare under våren blev det detta år åter möjligt att hålla ett fysiskt årsmöte. Mötet hölls den 26 april i

**ArkivCentrum
Örebro län**

Nastagatan 11 F
702 27 ÖREBRO
019-611 29 00

info@arkivcentrum.se
www.arkivcentrum.se

Aktstycket

Redaktör: Håkan Henriksson

ISSN 2001-2551

Tryckeri:

Lenanders Grafiska, Kalmar

MILJÖMÄRKT Trycksak 3041 0065

ArkivCentrums årsmöte i Kulturhuset Sjöängen, Askersund den 26 april 2022.

Kulturhuset Sjöängen, Askersund. Ett drygt femtiotal åhörare fick vid ankomsten lyssna till Scandinavian Strings, dvs Askersunds Kulturskolas fiolelever. Därefter hölls själva årsmötet i Stora salongen. Mötesordförande var kommunstyrelsens ordförande i Askersund, Caroline Dieker. Några förändringar av styrelsen hade inte föreslagits av valberedningen och årsmötet omvalde enligt förslaget de styrelsemedlemmar vars mandattid var till ända. En minnesstund hölls över styrelseledamoten Agneta Blom som avlidit tidigare i april. Efter årsmötet blev det fika med landgång varefter mötesdeltagarna blev guidade runt i det vackra kulturhuset.

Arkivets styrelse

Arbetsutskott

Ordförande	Torgny Larsson, Pappers avd 52
Vice ordförande	Magnus Persson, Örebro södra Rotaryklubb
Sekreterare	Elinor Magnérus, arkivchef, adjungerad
Kassör	Egon Harfeldt, PRO Kultur Conny Sandberg, Örebro läns hembygdsförbund Marie Danielsen, enskild medlem

Övriga

Lise-Lotte Alm, Svensk Handel Örebro köpmän
Anders Bro, Region Örebro län
Jimmy Engren, Örebro universitet
Maria Haglund, Föreningen Norden Örebro
Göran Janzon, Evangeliska Frikyrkan
Inger Lindquist, Örebro flygklubb
Hans Lundell, enskild ledamot
Gunilla Pihlblad, Convenience Stores Sweden
Ingemar Söderström, Strängnäs stiftshistoriska sällskap

Revisorer

Ordinarie

Ulf Marcusson, Region Örebro läns chefsförenings
seniorgrupp
Anders Olsson, Lokalhistoriska sällskapet i Örebro län
Ersättare
Anders Nordström, Örebro teater
Jan Klingberg, Lokalhistoriska sällskapet i Örebro län

Valberedning

Peter Alsby, Örebro (sammankallande)
Lilian Edström, Kumla
Sif Eklund, Karlskoga

Möten

Styrelsen har under året haft 6 sammanträden varav ett var det konstituerande mötet. Arbetsutskottet har haft 5 möten. Ett av styrelsens möten var förlagt till Nora.

Medlemmar

Vid årets slut hade arkivet 619 medlemmar, varav 89 är enskilda och 52 företag. Under året har 13 organisationer, 1 företag och 6 enskilda medlemmar tillkommit. 6 organisationer och 1 företag har avförts som medlemmar, de flesta på grund av nedläggning eller sammanslagning av verksamheten. Dessutom har 3 enskilda medlemmar avslutat sitt medlemskap.

Året innan, 2021, hade ArkivCentrum 610 medlemmar, varav 86 var enskilda medlemmar.

Nya medlemmar 2022

Adolfsbergs Trädgårdsförening
Brandorp-Grythems och Henslättsvägens Samfällighetsföreningar
Götmarsgruppen AB (Örebro)
Kultisgänget Örebro
Reumatikerföreningen Örebro
Skandinaviska Stiftelsen för utbildning (Örebro)
Släktföreningen Lundberg från Askersund
Svenska Boxerklubben
Svenska Kammarorkesterns Vänner
Vikers Socialdemokratiska förening
Västra S-föreningen (Örebro)
Örebro Läns Journalistseniorer
Örebro Norra Trädgårdsförening

Lokaler

ArkivCentrum lämnade den sista juli 2019 de gamla lokalerna på Nikolaigatan 3 varefter ett omfattande arbete igångsattes för att så snabbt som möjligt åter komma i ordning och färdigställa de nya lokalerna på Nastagatan 11 F. Vid inflytten var arkivmagasinen inte färdigställda utan det var först i september 2019, då en del hyllor hade hunnit bli uppmonterade, som uppackningen av arkiven kunde komma igång. Den sista hyllsektionen monterades i november 2020. Här finns nu plats för drygt 7000 hyllmeter arkiv, vilket betyder att ArkivCentrum har en välbehövlig tillväxtyta.

Att packa upp ett arkiv tar betydligt längre tid än att packa ner och det var först i slutet av mars 2021 som den sista flyttlådan kunde packas upp. Men även efter detta återstod ett stort arbete med att få alla arkivvolymer från olika leveranser sammanfogade till en plats, varefter alla volymer även måste omregistreras i bestandsregistret.

Sedan 2016 har ArkivCentrum Örebro län och Arkiv Västmanland även en gemensam depå i Arboga. Lokalerna benämns Arkivcentrum Arboga och rymmer en yta på 2 395 m² varav cirka 1 350 m² är klimatstyrda arkivmagasin.

Personal och organisation

Tillsvidareanställda

Elinor Magnérus är arkivchef och har arbetat heltid. Arkivchefen är sedan 2019 gemensam för verksamheterna ArkivCentrum Örebro län, Arkiv Västmanland och Örebro-Västmanlands arkiv AB.

Siw Ehrendahl har arbetat heltid som arkivassistent och har under året varit mycket aktiv med arkivets upppackning/omstrukturering. Siw är också den som servar och underhåller arkivets IT-system.

Åse Gyllin är IT-arkivarie och har arbetat heltid från september och året ut.

Håkan Henriksson är arkivarie och sedan maj 2021 även verksamhetsledare. Han har sedan tidigare även ansvar för Näringslivets Arkivråds kansli. Dessutom har han anlitats som föreläsare. Han har arbetat heltid.

Ingemar Karlsson är arkivassistent och arbetade halvtid till och med juni månad samt därefter på timbasis. Han har bemannat Nora Bergslags Järnvägsarkiv i Nora.

My Kyhlberg arbetade 75 % som arkivassistent med upppackning som främsta arbetsuppgift fram till april månad.

Patrick Jonsson arbetade 40 % som arkivassistent under mars–december. Han har bland annat arbetat med att ta emot arkivleveranser men var också huvudansvarig för ArkivCentrums program under Arkivens dag.

Evelyn Lauritzen har arbetat heltid som administratör och skött medlemskontakter, bokföring och lönerutiner.

Carl Magnus Lindgren är arkivarie och har arbetat 87,5 %. Han har depåansvar samt ansvarar för register och statistik. Han har även skött kontakten med döva och hörselskadade forskare och besökare. Under året har han varit aktiv med att uppdatera arkivets bestandsregister.

Anna Karin Nilson har arbetat heltid som arkivassistent. Hon har främst arbetat med det arkivpedagogiska projektet.

Emma Ode är arkivarie och har arbetat 80%. Hon har under året varit ansvarig för ArkivCentrums arkivpedagogiska projekt samt i arbetet med Arkivcentrum Arboga.

Representation

Håkan Henriksson är kassör i Föreningen Bergslagsarkiv och har redigerat och formgivit föreningens årsbok »Bergslagshistoria 2022«. Han är även adjungerad ledamot i styrelsen för Allan Wetterholms stiftelse för arkeologisk utbildning och forskning vid

Örebro universitet samt revisor i Samfundet Örebro Stads- och Länsbiblioteks Vänner.

Patrick Jonsson var under året regional samordnare för Arkivens dag i Örebro län.

Carl Magnus Lindgren är kassör i Sveriges Dövhistoriska Sällskap, redaktör för SDHS:s medlemstidning »Dövas Rötter« och arkivförvaltare för SDHS:s arkiv.

Elinor Magnérus är styrelseledamot i Svenska Arkivförbundet och i Lokalhistoriska sällskapet i Örebro län samt adjungerad till styrelsen för det Enskilda E-arkivet.

Kurser, konferenser och studiebesök

Den 14 mars deltog *Emma Ode* på ett webinarium med Internetstiftelsen.

Den 19 april deltog *Elinor Magnérus* och *Torgny Larsson* i den kulturpolitiska samtalsgruppen i Örebro kommun.

Den 25 april gjorde *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* ett digitalt studiebesök om arkivpedagogik med Föreningsarkivet i Jämtlands län.

Den 3 maj deltog *Elinor Magnérus* i Region Örebro läns arrangemang »Agenda kultur« på Kulturkvartret i Örebro.

Den 4–5 maj deltog *Håkan Henriksson*, *Emma Ode* och *Torgny Larsson* på Svenska Arkivförbundets konferens och årsstämma i Göteborg.

Den 6 maj deltog *Elinor Magnérus* i avtackningen av arkivchefen Berith Sande, Föreningsarkivet i Värmland.

Den 11 maj var *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* på studiebesök på Arkiv Gävleborg för att få veta mer om den arkivpedagogiska verksamheten där.

Den 17–18 maj deltog *Elinor Magnérus* i Föreningen Sveriges Länsarkivariers årsmöte i Växjö.

Den 23 maj deltog *Elinor Magnérus* i enskilt dialogmöte med Region Örebro län i samband med framtagandet av en ny regional kulturplan.

Den 31 maj deltog *Håkan Henriksson*, *Evelyn Lauritzen* och *Ingemar Karlsson* på Föreningen Bergslagsarkivs årsmöte och exkursion i Hagfors.

Den 1 juni genomförde *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* ett digitalt möte med Stockholmskällan för att få veta mer om hur man där arbetar pedagogiskt.

Den 1 juni deltog *Elinor Magnérus* i Region Örebro läns allmänna dialogmöte i samband med framtagandet av en ny regional kulturplan.

Den 2 juni deltog *Håkan Henriksson* på Näringslivets Arkivråds delvis digitala årsmöte.

Den 14 juni deltog *Elinor Magnérus* i FEAM:s (Föreningen Enskilda Arkiv i Mellansverige) årsmöte

i Arboga.

Den 15 juni deltog *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* i en utbildningsdag rörande pedagogiska metoder.

Den 21 juni var *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* på digitalt möte och studiebesök om pedagogik mot mellanstadiet på Stockholms stadsarkiv och Historiska museet.

Den 27 juni var *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* på ett studiebesök på Västmanlands läns museum där de fick information om den arkivpedagogiska verksamheten och arkivbeståndet.

Den 25 augusti var *Emma Ode* på studiebesök på Örebro läns museum för att lära sig mer om hur man där presenterar arkivhandlingar på Digitalt museum.

Den 1–2 september deltog *Elinor Magnérus* digitalt i de Nordiska arkivdagarna med temat Arkiv och samhälle.

Den 22 september deltog *Håkan Henriksson* i konferensen Bergsbrukets tider under Bergslagens historiedagar i Nora.

Den 23 september deltog *Håkan Henriksson* och *Emma Ode* i Föreningen Bergslagsarkivs studiebesök på Carolina Rediviva och Arkivcentrum Uppsala.

Den 6 oktober var *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* på studiebesök i Virsbo bruk.

Den 7 oktober deltog *Elinor Magnérus* i Riksarkivets och Kulturrådets rundabordsamtal utifrån kulturrådets rapport »Ett mischmasch av myggor och elefanter«, en utvärdering av arkivområdet i kultur-samverkansmodellen.

Den 11 oktober deltog *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* på Arkivpedagogiskt forum på Stockholms stadsarkiv.

Den 24 oktober tog *Elinor Magnérus* och *Torgny Larsson* emot den kulturpolitiska samtalsgruppen i Örebro kommun för samtal och visning av arkivet.

Den 21–22 november deltog *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* i Internetstiftelsens digitala konferens.

Den 22 november deltog *Håkan Henriksson* och *Evelyn Lauritzen* i Föreningen Bergslagsarkivs filmseminarium i Köping.

Den 30 november deltog *Emma Ode* i Svenska Arkivförbundets digitala höstmöte med tema samtidsdokumentation.

Den 1 december deltog *Elinor Magnérus* i Svenska Arkivförbundets digitala höstkonferens.

Den 7 december deltog *Emma Ode* i Historielärarnas förenings digitala inspirationskväll om källor i historisk forskning och klassrum.

Under våren 2022 gick *Emma Ode* kursen berättandets betydelser inom ämnet Etnologi på Umeå

Verksamhetsledare Håkan Henriksson visar skatter ur arkiven under ett studiebesök den 9 februari 2022.

universitet (7,5 hp) som bland annat behandlar dokumentation och analys av berättelser och kvalitativ intervjuteknik.

Leveranser

Efter arkivets flytt och den därpå uppkomna pandemin med åtföljande restriktioner minskade leveransmottagningen markant.

Under 2022 registrerades 222 (2021: 188) leveranser med en sammanlagd volym på 161,14 hyllmeter (2021: 66,05). Det är en tydlig ökning i antal leveranser och inte minst i antal hyllmeter.

2022 var det dominans på arkivmaterial från Örebro kommuns område (56 %), följt av regiontäckande organisationer (16 %) och Askersunds kommuns område (10 %).

När det gäller det inkomna materialet volymmässigt och ur kategorisynpunkt så dominerar handlingarna från företag med 52 %. Därefter kommer de som benämns som övriga organisationer (13 %) följt av personarkiv (8 %).

Den största leveransen från företagssidan utgjordes av arkivet från Götmarsgruppen AB (31,60 hm). Dövas Förening i Örebro län var den största leveransen bland organisationerna (4,40 hm).

Spännvidden i materialet är som vanligt stor och här är ett axplock av levererade arkiv från de 222 leveranserna: Örebro Pappersbruks AB, Greta Adrians

personarkiv, Svenska Boxerklubben, Svenska Kommunalarbetareförbundet avd 43, Örebromissionen, Kristdemokraterna i Örebro län, Laxå socialdemokratiska arbetarekommun och Naturskyddsföreningen i Örebro län.

Efter 2022 års leveranser förvarar ArkivCentrum arkiv från 6 447 arkivbildare (2021: 6 360) omfattande 5 884 hyllmeter handlingar (2021: 5 810).

Ordnings- och förteckningsarbete

Ordnings- och förteckningsarbetet har på grund av arkivets flytt och upppackning under flera år legat nere. Även under 2022 har arbetet i stället främst fokuserats på att ta hand om alla nya arkivleveranser som har inkommit under året. Under året har dock 14 arkiv nyförtecknats omfattande 73 volymer. Bland dessa ingår flera gårdsarkiv såsom Ringaby gård, Torps gård och Västra Hulviks gård.

Arkivets databaser underhålls och uppdateras av *Carl Magnus Lindgren*. Detta arbete har också på grund av den tidigare flytten och upppackningen varit omfattande då samtliga arkiv nu har fått nya placeringar.

Besökare

Under hela året har arkivet haft öppet för spontanbesök tre timmar om dagen under tisdagar, onsdagar och torsdagar, men förbokade besök under övrig tid

har också varit möjliga.

I ArkivCentrums forskarsals besöksliggare har under 2022 noterats 188 forskarbesök (2021: 154) och antalet framtagna volymer har varit 878 (2021: 927).

I början av året var det på grund av de rådande pandemirestriktionerna ännu inte möjligt att ta emot studiebesök men efter att dessa hade upphört senare under våren kunde grupper tas emot på ArkivCentrum under resten av året. 45 grupper (2021: 27) omfattande 681 personer (2021: 544) besökte arkivet under året. Förutom studiebesök från våra medlemsorganisationer fick bland annat den Regionala kulturnämnden en rundvandring i lokalerna i samband med att nämnden höll sitt nämndmöte i arkivets lokaler den 2 juni. Via Stiftelsen Activa togs ett italienskt studiebesök emot den 9 juni där man ville informera sig om hur ArkivCentrum arbetar med lönebidragsanställningar och praktikanter.

Därutöver har ArkivCentrum mottagit 343 besök som inte varit forskare eller gruppbesök (2021: 383).

Den 31 augusti–1 september var Svenska Arkivförbundets kurs för arkivassistenter förlagd till ArkivCentrums lokaler.

Dessutom har drygt 1100 kursdeltagare nyttjat ArkivCentrums lokaler i samband med de kurser

som Brandskyddsföreningen under året har hållit i ArkivCentrums föreläsningssal.

Personalen har under året också tjänstvilligt svarat på frågor via telefon och e-post. Över 757 förfrågningar har noterats i liggaren (2021: 730).

Till besökare kan också räknas de digitala besöken på arkivets webbplats. Under 2022 gjordes 41 321 unika besök (2021: 39 491).

Forskning

Trots att ArkivCentrum på grund av pandemin under en stor del av året bara har kunnat ta emot förbokade besök, så har arkivets omfattande källmaterial använts i ett antal uppsatser och skrifter som getts ut under året. På grund av Dataskyddsförordningen är det numera svårt att få uppgifter om uppsatser som har skrivits på universiteten, men vi känner till följande skrifter som helt eller delvis är baserade på källmaterial från ArkivCentrum och som har lagts fram under 2022:

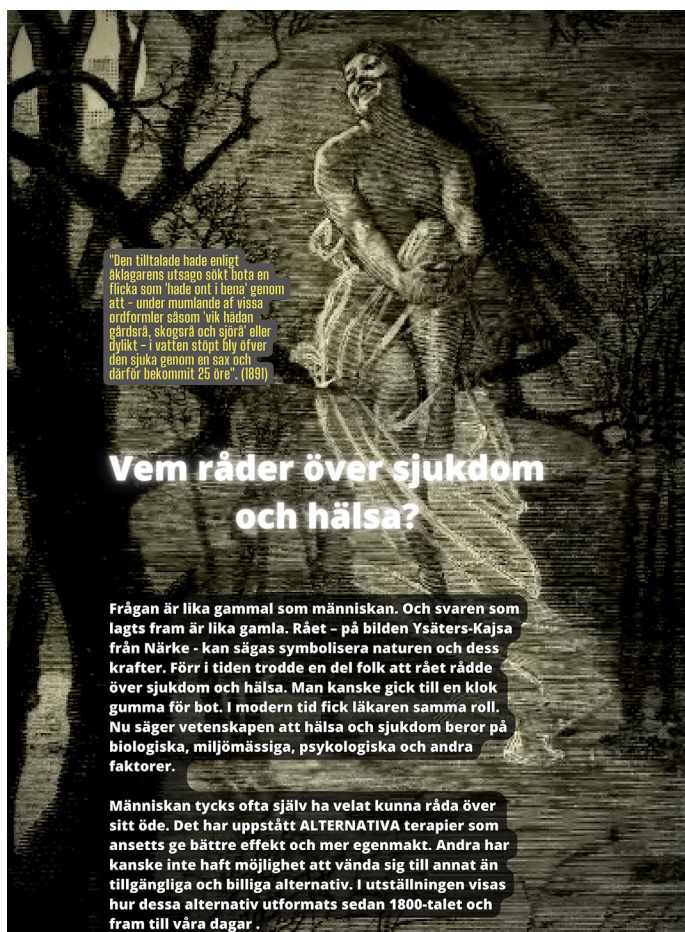
Dixie Ericson: *Tröstlösamålet – hur Levi Rickson diktade med närkehjärta*. Örebro stads- och länsbiblioteks vänner 2021.

Harald Henrysson: »C.E.A. Söderström – Sätters fromme latinpoet.«, i *Bergslagshistoria 2022*. Föreningen Bergslagsarkiv 2022.

Foto: Håkan Henriksson

Under årets Arkivens dag den 12 november 2022 föreläste historikern Motzi Eklöf under rubriken »Vaccinationsmotstånd under 1900-talets första hälft« där hon bland annat lyfte fram riksdagsman Göran O.V. Lindgren från Örebro som redan 1903 lade fram en motion om upphävandet av vaccinationstvånget.

En av de tretton utställningsaffischer som Patrick Jonsson producerade till Arkivens dag 2022.

Nora Bergslags Järnvägsarkiv

Sedan flera år tillbaka har ArkivCentrum ansvaret för NBJ-arkivet som finns på stationsområdet i Nora. Arkivet, som sedan 1987 är inlånat från Riksarkivet, innehåller drygt 250 hyllmeter handlingar från Nora Bergslags Järnväg (NBJ) samt ett flertal av dess föregångare såsom Nora-Ervalla Järnväg, Nora-Karlskoga Järnväg och Vikern-Möckelns Järnväg.

Öppethållandet av NBJ-arkivet har fram till och med juni 2022 regelbundet skötts av *Ingemar Karlsson*, och därefter efter förfrågningar.

Under året hade arkivet 72 besökare (2021: 22). 19 förfrågningar har besvarats (2021: 70).

Under Bergslagens historiedagar i Nora med omnejd den 22–24 september höll arkivet extra öppet.

Utåtriktad verksamhet

Egna arrangemang

På grund av osäkerheten gällande pandemirestriktionerna var det under våren svårt att planera för större arrangemang i de egna lokalerna. Studiebesöken i mindre grupper kom dock igång senare under våren och fortsatte sedan under hösten.

Tillsammans med Lokalhistoriska sällskapet hölls två föreläsningar under hösten i ArkivCentrums föreläsningssal. Den 15 november var det journalisten och författaren Lisbeth Axelsson som föreläste om BAW – Bror Anders Wikström och den 8 december var stadsantikvarien Erica Ek som berättade om Örebro stads benämningar på olika stadsdelar.

En offentlig föreläsning i egen regi hölls också under Arkivens dag den 12 november då historikern Motzi Eklöf föreläste under rubriken »Vaccinationsmotstånd under 1900-talets första hälft«.

Arkivens dag

Patrick Jonsson har ansvarat för ArkivCentrums Arkivens dag-arrangemang under året. Arkivens dag inföll i år lördagen den 12 november. Det nationella temat var »Myter och mysterier« och på ArkivCentrum producerades en affischutställning som berättade om den alternativa hälsans historia med nedslag i Örebro län. En YouTube-video med samma tema spelades in inför Arkivens dag och höstnumret ägnades helt åt att belysa de olika alternativa idéer kring hälsa, såsom troshelbrägdagörelsen och animal magnetism, som växte fram i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

En guidad visning av affischutställningen genomfördes liksom ett antal guidade visningar av arkivmagasinen. Historikern Motzi Eklöf föreläste också under rubriken »Vaccinationsmotstånd under 1900-talets första hälft«. Under dagen hade ArkivCentrum sammanlagt ett 60-tal besökare.

Externa framträdanden och besök

I början av året påverkade pandemin fortfarande de publika framträdandena och flera tillfällen blev inställda eller framskjutna.

Den 15 mars föreläste *Håkan Henriksson* om gruvpigor i Adolfsbergs församlingsshem, den 15 september i Olaus Petri församlingsshem, den 22 oktober för Västernärkes hembygdsförening i Fjugesta, den 14 november för PRO Wästerringen i Örebro och digitalt via Zoom den 23 november för DIS-Öst i Stockholm. Sammanlagt lyssnade 165 personer.

Den 24 mars föreläste *Håkan Henriksson* om Ukrainas och Sveriges gemensamma historia för Karlskoga-Degerfors släktforskarklubb. 25 personer lyssnade.

Den 25 mars föreläste *Håkan Henriksson* om företaget Ekströms långa historia i Långbro församlingsshem. 25 personer lyssnade.

Den 27 april informerade *Håkan Henriksson* om ArkivCentrum på Föreningarnas hus i Örebro.

Föreläsningar om vår lokala historia med exempel ur arkiven görs ibland även utanför arkivets egna lokaler. Här en bild från Betelkyrkan i Örebro där åhörarna väntar på att få lyssna på Håkan Henrikssons föreläsning under rubriken »Kex, skor och kläder».

Den 13 augusti föreläste Håkan Henriksson om när koleraepidemin kom till Sverige 1834 i Casselgården i Laxå och den 21 november för PRO Vivalla-Lundby i Örebro. Sammanlagt lyssnade 180 personer.

Den 20 och den 21 augusti föreläste *Håkan Henriksson* om Karl XII:s krigsfångar på de nationella Släktforskar dagarna som detta år hölls i Skövde. Den 25 oktober föreläste *Håkan Henriksson* om samma ämne för Örebro släktforskare och den 30 november föreläste han specifikt om Karl XII:s ukrainska krigsfångar vid Karolinska Förbundets årssammankomst på Läkarsällskapet i Stockholm. Sammanlagt lyssnade 250 personer på dessa föredrag.

Den 14 september föreläste *Håkan Henriksson* under rubriken »Pest och kolera – 1700- och 1800-talens stora pandemier ur ett lokalt perspektiv» för Örebro medicinhistoriska sällskap. 30 personer lyssnade.

Den 26 september medverkade *Carl Magnus Lindgren* i SVT:s programserie »Nya perspektiv» som behandlade tvångssteriliseringarna i Sverige. I programmet gavs råd om i vilka arkiv man kan hitta dokument som berör tvångssteriliseringar av döva under 1930–1950-talet.

Den 30 september föreläste *Håkan Henriksson* i Betelkyrkan för Aktiva Seniorer Örebro om staden Örebro där både kex, skor och kläder en gång producerades. 170 personer lyssnade.

Den 19 oktober bemannade *Emma Ode* och *Anna*

Karin Nilson ett informationsbord på Region Örebro läns kulturutbudsdag på Kulturkvarteret i Örebro.

Den 19 november deltog ArkivCentrum med ett bokbord på Litteraturens lördag på Kulturkvarteret i Örebro. *Emma Ode*, *Anna Karin Nilson* och *Patrick Jonsson* bemannade bordet under dagen.

Den 9 december föreläste *Emma Ode* om jultraditionernas historia för Miljöpartiets regionpolitiker i Örebro. 30 personer lyssnade.

Håkan Henriksson medverkade på Länsradion den 14 januari och den 17 juni. Den 11 november medverkade även *Patrick Jonsson*.

Aktstycket

ArkivCentrums medlemstidning Aktstycket utkom under 2022 som vanligt med fyra nummer, varav ett innehöll verksamhetsberättelsen. Tidningen trycks vanligen i 1200 exemplar.

I tidningen ges utrymme åt presentationer av arkivmaterial, lokallistoriska artiklar och annat som kan vara av intresse för läsekretsen. Artiklarna skrivs främst av arkivets personal, men här ges också utrymme för gästskribenter. Aktstycket sprids även till media samt en bredare krets av politiker och andra beslutsfattare och är ett viktigt led i institutionens informations- och förankringsarbete.

Håkan Henriksson har svarat för tidningens innehåll och utformning under året.

Livet på bruket

Brev ur Laxå Bruks arkiv. ArkivCentrum Örebro län
Skåp som tillhört C.A. Muhr. ArkivCentrum Örebro län
Kolningsarbetare 1870, Norbergs socken. Västmanlands läns museum

I det här temat kan ni lära er mer om livet kring ett bruk under 1800-talet. De olika arkivhandlingarna som berättar om livet på bruket har vi framför allt hämtat från Laxå bruks stora arkiv som förvaras på ArkivCentrum Örebro län. Temat är uppdelat i olika kapitel där ni hittar digitaliserade arkivhandlingar, frågor till arkivhandlingarna och andra dokument som hjälper er i studierna. Temat är främst avsett för åk 4-6, men kan även användas i högstadiet.

Ett bruk bearbetar olika råvaror. Ett järnbruk gör järnprodukter, ett pappersbruk producerar papper och ett glasbruk framställer glasföremål. Ofta har man med namnet "Bruk" även menat alla byggnader runtomkring och alla verksamheter i dessa byggnader. Även marken och husen som människor bodde i räknades till bruket. På en plats där bruket fanns bestämde bruket och de som ägde bruket mycket i människornas liv. Människorna jobbade åt bruket och bruket ordnade mycket på just den platsen, till exempel skola och läkavård och senare även idrottsföreningar och olika evenemang på orten. Man brukar ofta tala om "bruksmentalitet", vilket betyder ungefär ett särskilt sätt att tänka på en bruksort.

Som en del av det skolpedagogiska projektet har ett nytt tema om livet på bruket skapats till det Digitala klassrummet.

Webbplats och sociala medier

Aktstycket kan också läsas på ArkivCentrums webbplats arkivcentrum.se och *Håkan Henriksson* har varit webbansvarig under året. Där finns uppgifter om öppettider, arkivbestånd, digitaliserade handlingar, det digitala klassrummet, nyheter och mycket annat. Antal unika besök under 2022 var 41 321 (2021: 39 491).

Arkivets Facebook-sida har hållits uppdaterad av *Håkan Henriksson* och *Emma Ode*. Den har blivit en viktig kanal att nå ut till en större allmänhet varför större kraft lagts ned på att uppdatera sidan.

Vid årets slut hade sidan ca 1300 gilla-markeringar (2021: 1172) och ca 1400 följare (2021: 1214). Under året gjordes 44 inlägg (2021: 35 inlägg). Störst genomslag fick ett inlägg den 15 februari om den svenska premiärvisningen av Volvo Amazon som skedde i Örebro den 1 september 1956. Inlägget delades 13 gånger och nådde över 10 000 personer.

Under året har tre nya videor producerats och som finns tillgängliga på ArkivCentrums YouTube-kanal. Denna kanal uppdateras av *Emma Ode*.

Arkivpedagogik

På webbplatsen arkivcentrum.se finns arkivets sida för skola och lärande, det »Digitala klassrummet.« Här finns ett antal arkivpedagogiska teman. Örebro-regionens alla skolelever, oavsett ålder, kan genom denna sida arbeta i skolan med primärkällor från regionen. Särskild hänsyn har tagits för att möta skolans styrdokument, men också med tanke på läsbarhet och möjligheter att problematisera utifrån olika teman. Skolans kursplaner betonar vikten av att eleven själv ska söka sig till källorna och ställa

relevanta frågor. I varje tema har därför ett antal olika handlingar valts ut för att varje elev i skolans olika stadier ska kunna finna lämpligt källmaterial att arbeta med.

Sedan tidigare år finns teman som »Från statare till lantarbetare«, »Kristider i krigstider«, »Sko och mode«, »Mission och uppror«, »Ur dövhistoriska samlingarna« och »Krigsbarn i Sverige 1919–1921«.

Under året har pedagog *Anna Karin Nilson* i samverkan med arkivarie *Emma Ode* utökat det digitala klassrummet med temat »Livet på bruket.« Temat är anpassat till årskurs 4–6 och är uppdelat i flera olika kapitel med digitiserade originalhandlingar från främst Laxå bruks arkiv, transkriberingar av dokumenten, länkar och frågor till dokumenten. Genom att arbeta med temat uppfyller eleverna flera mål i skolans kursplaner och får inblick i Bergslagens historia.

Projekt

Digital arkivpedagogik

Under 2022 har ArkivCentrum Örebro län och Arkiv Västmanland tillsammans bedrivit ett utvecklingsprojekt med namnet »Digital arkivpedagogik 2022.« Även Örebro universitet har varit en viktig samarbetspartner i detta. För projektet beviljade Region Örebro län ett extra tillfälligt anslag om 250 000 kronor och Region Västmanland 100 000 kronor. Arbetet har syftat till att säkerställa att alla barn i Region Örebro län och i Region Västmanland får likvärdig tillgång till skolundervisningsutbudet hos de regionala arkivinstitutionerna ArkivCentrum Örebro län och Arkiv Västmanland, trots det hinder som utgörs av geografiskt avstånd. Via digital teknik har vi prövat på möjligheten att nå lärare, skolklasser och barn som på grund av geografiskt avstånd till våra lokaler inte tidigare tagit del av arkivens pedagogiska utbud. Genom projektet har även arkivpersonalens kompetens vad gäller pedagogik och teknik utvecklats.

Från ArkivCentrum har det varit *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* och från Arkiv Västmanland *Linda Lamppu* som har arbetat med projektet.

Den 21 oktober genomförde *Emma Ode* och *Linda Lamppu* en första digital arkivpedagogisk lektion med en klass på Per Olsskolan i Fagersta. Och den 25 november höll *Emma Ode* och *Anna Karin Nilson* en arkivpedagogisk fysisk lektion på Kyrkbacksskolan i Kopparberg, vilket följdes upp med en digital lektion den 2 december.

Som en del av projektet har *Anna Karin Nilson* och *Emma Ode* tagit fram och publicerat på ArkivCen-

Arkivet från den upphörda Fellingsbro kommun ingick i en av årets leveranser från Lindesbergs kommun och som nu har ställts upp på ArkivCentrums hyllor i Arkivcentrum Arboga.

trums webbplats ett nytt tema – »Livet på bruket« – till det Digitala klassrummet som handlar om livet på Laxå bruk.

Samverkan

Arkivcentrum Arboga och Arkiv Västmanland

Sedan 2016 samverkar ArkivCentrum Örebro län och Arkiv Västmanland kring arkivutrymmen och personalresurser. I det gemensamma bolaget Örebro-Västmanlands arkiv AB (ÖVA AB) förlägger personal från båda arkivföreningarna tid till bolagets arbete. I Arboga finns 2 395 m² yta som inrymmer både depåer, personalutrymmen och publika ytor.

Bolagsstyrelsen består av fyra ledamöter, samtliga representanter från de två arkivinstitutionerna, samt adjungerad kassör och sekreterare.

Övrig samverkan

Det sedan många år täta samarbetet med Lokalhistoriska sällskapet i Örebro län har fortsatt även detta år med bland annat två föreläsningar som hölls på ArkivCentrum under hösten. Dessutom påbörjades planeringen av en nystart av den lokalhistoriska kursen med planerad kursstart i januari 2023.

Under hösten 2022 inleddes också ett samarbete med Föreningen Arkeologi och Historia i Örebro län som innebär att även denna förening kommer att förelägga föreläsningar på ArkivCentrum med start i slutet av januari 2023.

Uppdrag

Föreningen Bergslagsarkiv

Håkan Henriksson har på uppdrag av Föreningen Bergslagsarkiv redigerat och layoutat årsboken *Bergslagshistoria* årgång 34/2022.

Näringslivets Arkivråd

Näringslivets Arkivråd (NLA) är en riksorganisation för företag och företagsarkiv vars syfte är att främja en rationell dokumenthantering och arkivering i företag, organisationer och institutioner. Från och med årsskiftet 1998/99 överfördes organisationens kansli från Stockholms företagsminnen till ArkivCentrum. Ett avtal upprättades i samband med detta mellan de två organisationerna. Håkan Henriksson ansvarar för kansliets skötsel som bland annat inkluderar medlems- och kursservice, bokföring samt organisationens webbplats.

Örebro läns hembygdsförbund

Under året har Evelyn Lauritzen skött Örebro läns hembygdsförbunds bokföring.

Länsposten

Sedan december 2020 har ArkivCentrum haft ett samarbete med veckotidningen *Länsposten* där arkivets medarbetare bidrar med artiklar under rubriken *Lokalnära – Arkivcentrum om...* Hittills har fyra artiklar publicerats, två av Emma Ode (2020-12-24: »När stjärnan och Herodes gick runt i gårdarna i Tiveden«, 2021-05-20: »Högfors – en liten ort med stor och spännande historia«) och två av Håkan Henriksson (2021-01-14: »Eva Fors Billow: barnboksillustratören från Örebro stad« och 2022-09-29: »Han är Norabygdens mest kända riksdagsman«).

Emma Ode har ansvarat för kontakten med tidningen.

Lindesbergs kommun

Ett avtal slöts i december 2019 mellan ArkivCentrum och Lindesbergs kommun om att förvara Lindesbergs kommuns historiska arkiv. Häri ingår också upphörda kommuners arkiv från Linde kommun (1863–1968), Fellingsbro kommun (1863–1970), Fellingsbro municipalsamhälle (1911–1957) och Ramsbergs kommun (1863–1970).

Arkiven, som kommer att levereras i etapper och som tog sin början under 2020 och som sedan har fortsatt under 2021 och 2022, kommer att förvaras på ArkivCentrums hyllor i Arkivcentrum Arboga. Hittills har drygt 600 hyllmeter arkiv levererats.

Ekonomi

Under 2022 ökade arkivet sin fasta personalstyrka med en heltidstjänst som IT-arkivarie. Det är en medveten satsning på arbetet med digitalisering, graden av sökbarhet- och användbarhet av arkivets information. Satsningen kommer naturligtvis att påverka arkivets ekonomi framöver. Den egna finansieringsgraden är i storleksordningen 23 % och i detta ingår främst medlems- och hyllmeteravgifterna. De statliga bidragen, inklusive bidrag från Arbetsförmedlingen, uppgår till omkring 19 % och de regionala bidragen via kultursamverkansmodellen till runt 55 %. Från Örebro kommun erhåller ArkivCentrum också ett bidrag som motsvarar omkring 3 % av omsättningen. För detaljer i ekonomin hänvisas till separat redovisning.

Slutord

Arkivet konstaterar att forskare och besökare åter hittar till oss efter pandemin och att vi under året haft förmånen att vid flera tillfällen få ta emot arkivets deponenter för visningar och leveranser. Arkivet har arbetat analogt, men även digitalt i många former. De nya lokalerna fungerar bra och våra besökare och deponenter hittar hit på de offentliga program som vi har lagt under året. Även nya samarbeten har inletts. Ett bra år läggs till handlingarna.

I mars 2022 införskaffade ArkivCentrum ett konstverk av den ukrainska konstnären Anastasiia Usenko. Usenko flydde från Ukraina efter den ryska invasionen av landet och hon bor sedan dess i Örebro, där hon fortsätter att skapa konst genom att i sina tavlor illustrera det våld som befolkningen i Ukraina utsätts för. Konstverket har namnet »Chernihiv«. Anastasiia Usenko och hennes mor, keramikern Miroslava Usenko har dessutom bidragit till arkivets stora samling av minnesberättelser med en vittnesskildring över de aktuella händelserna i Ukraina och flykten till Sverige.

Verksamhetsplan 2023–2024

Särskilda aktiviteter

- Inköp av förteckningssystem, migrering av beståndsregister samt personalutbildning i systemet (samt leverans till nationella arkivdatabasen NAD).
- Vara nationellt aktiv och deltagande i lösningar kring e-arkiv och digitalisering av information från den enskilda sektorn.
- Inleda projektsamarbete med Örebro universitets historielärarutbildning samt flera kulturinstitutioner i länet kring arkivpedagogik i skolan.
- Vara delaktiga i Projekt Dövas kulturarv, om uppbyggandet av ett kulturarvscentrum tillsammans med Sveriges Dövas Riksförbund och Allmänna Arvsfonden.
- Projekt Ljusan Stjärna, ett dokumentationsprojekt kring jultraditionen att gå med stjärnan tillsammans med nätverket för ukrainska flyktingar i Örebro län.
- Arbeta för en bra lösning av arkivlokalfrågan för Nora Bergslags Järnvägsarkiv i Nora, tillsammans med Nora Järnvägmuseum och Veteranjärnväg samt Riksarkivet.

Foto: Emma Ode